

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
РЕСПУБЛІКАНСЬКИЙ МЕТОДИЧНИЙ КАБІНЕТ УЧЕБНИХ ЗАКЛАДІВ
МИСТЕЦТВА І КУЛЬТУРИ

СОПІЛКА

ПРОГРАМА
ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДЛЯ ДИТЯЧИХ ШІЛ І ШКОЛ МИСТЕЦТВ
(Фольклорні й духові відділи)

Київ 1993

Сопілка: Програма та методичні рекомендації для дитячих шкіл мистецтв (Фольклорні й духові відділи) / Укл. М. Д. Маркевич. - К.: РМК Мінкультури України, 1993. - 28 с.

Навчальне видання

Сопілка

Програма
та методичні рекомендації
для дитячих шкіл мистецтв
(Фольклорні й духові відділи)

Укладач Маркевич Микола Дмитрович, лауреат Міжнародного та всеукраїнських конкурсів виконавців на народних інструментах, заст. директора Трускавецької школи мистецтв

Рецензенти: М. Т. Корчинський, композитор, доцент Львівської консерваторії ім. М. Лисенка, Петровянчук В. П., викладач Дрогобицького музичного училища

Відповідальний за випуск Давидов В. Г., канд. мистецтвознавства

Редактор Л. М. Дзуєнко

Підп. до друку 25.03.93. Формат 60x84 1/16. Папір друк. Н 3. Друк офсетний. Ум. др. арк. 1,63 Ум. фарбо-відб. 1,74
Облік.-вид. арк. 1,45. Тираж 400.
Зам. N 2-2857. Безплатно.

РМК Міністерства культури України
252001, Київ-1, вул. Карла Маркса, 1-3

Фірма "ВІПОЛ"
252151, Київ, вул. Волинська, 60

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Дитячі школи мистецтв покликані сприяти музичному вихованню підрастаючого покоління, залучати широкі кола молоді до всіх різновидів мистецтва, готувати найбільш обдарованих учнів до вступу у вищі спеціальні навчальні заклади. Фольклорні відділення покликані оживити народну творчість тієї місцевості, де знаходиться школа мистецтв.

Перед викладачами по спеціальності стоїть відповідальне завдання виховання і формування світогляду, моральності, естетичних поглядів і майстерності учнів.

Не обмежуючись виключно професіональними завданнями, педагог має виявити живий інтерес до всіх питань учбового та громадського життя учня, підтримувати тісний зв'язок з вчителями музично-теоретичних, композиційно-живописних та ритмічно-танцювальних предметів.

Урок в класі з фаху є основною формою навчально-виховної роботи. Форма індивідуальних занять з спеціальності створює необхідні умови для уважного, всебічного вивчення та виховання кожного учня. Об'єктивна оцінка його індивідуальних можливостей (загального та фізичного розвитку, постановка дихання, губного апарату, рук, музичної пам'яті і т.ін.) певним чином конкретизує педагогічні завдання та методи роботи. Під час уроку слід використовувати різноманітні форми роботи, а саме: перевірка виконання завдання, робота над звуковидобуванням, диханням, правильною постановкою корпусу, рук, губного апарату, показ нових прийомів гри, на основі фольклорної імпровізації, вказівки щодо виконання домашніх завдань та ін.

Бажано прослуховувати заданий навчальний матеріал, не спиняючи учня під час виконання. Повторні пояснення та вказівки подаються при повторному програванні. Поєднання показу на інструменті з словесним поясненням є однією з найкращих форм класної роботи, що посилює активність, увагу та творчий інтерес учня.

Значне місце належить грі учня в ансамблі або фольклорному оркестрі чи суто фольклорному ансамблі: вона розвиває почуття відповідальності, колективізму, вчить розуміти функції окремих партій, барви різних інструментів, розвиває почуття ритму тощо. Протягом усіх років навчання педагог має приділяти неослабну увагу виразності виконання, розвитку слухового контролю, якості звучання, чіткої атаки, звуку, ритму і динаміці.

Успішність учнів здебільшого залежить від доцільного індивідуального плану, де слід передбачити послідовний та всебічний музичний розвиток учня, врахувати його індивідуальні, творчі особливості, рівень загальномузичного і технічного розвитку і відповідно до цього визначити конкретні педагогічні завдання. Не рекомендується включати в індивідуальний план твори, що перевищують виконавські можливості учня і не відповідають особливостям його віку.

При доборі репертуару викладач повинен додержуватися принципу послідовності в навчанні. Репертуар учня має бути різноманітний за формою, стилем, фактурою. Для цього треба ширше використовувати твори української народної, класичної музики та твори зарубіжних композиторів. Й передусім фольклорний репертуар.

Викладач має систематично прищеплювати учням уміння розбирати нотний текст і читати з листа. Звертати увагу на ладотональність, фразування, поступово наближати учня до художнього виконання. Для розширення музичного світозору слід знайомити учня з незаланованими п'єсами різного характеру, допускаючи при цьому різний ступінь завершення роботи над ними, не вимагати обов'язкового завчання на пам'ять. Потрібно використовувати музичний матеріал, що має виховне, пізнавальне значення і являє інтерес для учня. Цінним матеріалом для розбору і читання нот є обробки народних і масових пісень, танців, підбір на слух, імпровізація.

Педагог спеціального класу повинен привчати учнів до самостійної роботи над музичним твором. Учні молодших класів слід давати завдання з добору аплікатури, динаміки, правильних штрихів. Самостійна робота учня виховує творчу ініціативу, розуміння особливостей стилю твору, формує чітке уявлення про методику його розучування і прийоми подолання різних труднощів.

Для підвищення якості, виконавської практики учня варто проводити самостійні виступи-звіти учнів з 20-30-хвилинною програмою. В процесі класної роботи значне місце належить грі учнів в ансамблі. Вона підвищує цікавість до занять, вчить розуміти функції партій, допомагає знайомитися з складними творами.

Велике значення в формуванні майбутнього музиканта мають заняття

учня в класі з акомпанементом фортепіано, що розвиває навички ансамблевої гри. Учень слухає акомпанемент, знайомиться з музикою, вчиться правильно розподіляти звучання інструменту, чисто інтонувати, розуміти стиль того чи іншого твору.

Здійснення складних виховних завдань, що стоять перед педагогом, вимагає від нього широкого бажання та творчого ставлення до справи. Який би не був досвідчений учитель, його обов'язок - не зупинитися на досягнутому. Потрібна активна участь педагога в методичній роботі, звітних концертах школи. Діяльність педагога, його моральне обличчя, його творчість має бути прикладом для учня. Невтомне підвищення свого ідейно-художнього рівня, загальної культури, педагогічної та виконавської майстерності, вдумливий аналіз своєї роботи, чуйне ставлення до критичних зауважень товаришів-педагогів - все це забезпечує успішне виконання дорученої справи.

В кінці I та II півріччя викладач повинен відмітити в індивідуальних планах зміни, внесені в раніше затверджений репертуарний список і відмітити виконання плану, написати характеристику музичних і загальних творчих даних учня, його успішності і відмітити виконання плану за II півріччя. Випускні програми затверджуються на засіданні відділення в кінці I півріччя.

Враховуючи, що коло художніх творів, написаних для сопілки, невелике, треба ширше використовувати в навчальній роботі переклади творів, написаних для інших інструментів, голосу. Переклади повинні відповідати високим потребам, зберігати задум автора та широко використовувати характерні особливості сопілки та її різновидів.

Програма може використовуватись і на духових відділах шкіл мистецтв та музичних шкіл.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

I. ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ІНСТРУМЕНТОМ

Перш ніж приступити до занять з фаху, потрібно ознайомити учня з історією сопілки, різновидами її строїв, будовою, технічними та художніми можливостями.

II. ПОСТАНОВКА ДИХАННЯ, ГУБНОГО АПАРАТУ, РУК ТА КОРПУСУ. ШТРИХИ

Для навчання гри на сопілці до підготовчих груп шкіл мистецтв слід приймати дітей віком 4-8 років, які мають фізичні й музичні дані, чітке сприйняття на слух, емоційність тощо.

В постановці губного апарату особливу увагу слід звернути на те, щоб верхня та нижня губа були звільнені, злегка доторкувалися до денця сопілки, а при адуванні все повітря повинно проходити в канал денця. Звернути увагу, щоб при адуванні повітря не пропускалося в куточках губ.

Правильне дихання - середньореберне. Під час роботи над диханням звернути увагу, щоб учень не використовував верхньореберне та нижньореберне дихання. Корпус тримати прямо і ненапружено. Руки тримати вільно. Лікті не притискати до корпусу і не віддаляти від нього (приблизно під кутом 45°).

Сопілка-сопрано - транспонувчий активний інструмент. Запис на нотний стан проводиться на октаву нижче від дійсного звучання. Кожна октава має свою силу звуку і тембр. У першій октаві сопілка звучить м'яко, ніжно, співуче, хоча й не досить сильно.

Тембр у цій октаві оксамитовий. У другій октаві сопілка звучить яскраво й інтенсивно, у третій сильно і пронизливо. Тембр прозорий, скляний.

Сопілці властиві різноманітні штрихи: нон легато, легато, стаккато, деташе, подвійне стаккато, фрулато. У народній практиці виконання на сопілці існує гра "на бурт". В результаті створюється враження, що інструмент звучить октавою нижче ("бурчить").

При грі штрихом стаккато виконавець не відчуває технічних труднощів і може виконувати пасажи у будь-якому темпі.

III. ДОГЛЯД ЗА ІНСТРУМЕНТОМ

Сопілка повинна зберігатись у футлярі, вистеленому м'якою тканиною, при температурі від +10° до +25°, відносній вологості повітря 50-60%. Необхідно утримувати інструмент в чистоті. Щілини голосника промивати пучком ниток, змочених у спирті. Вологу з внутрішнього каналу цівки вибирати марлею, накрученою на дріт. Порох і плями витирати ледь зволоженою ганчіркою. Слід зберігати інструмент від механічних пошкоджень та різких змін температури.

IV. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

Завдання викладача - виховати в учнів любов до музики, відношення до неї як до мистецтва, в художніх образах якого передаються почуття,

настрої. Важливо розвинути в учнів музичне сприйняття, образне мислення, емоційну віддачу.

Педагог формує музично-художню уяву учня протягом всього навчання, починаючи з дошкільного періоду. Не потрібно нав'язувати дитині власний смак. Багато запропонувати учневі зробити малюнки на основі своїх вражень. Можна також вибирати репродукції картин, використовувати поезію, казки: знайти в них образ, який учень визнає би відповідним образності виконуваної п'єси. Емоційний досвід дитини повинен випереджувати його музично-технічний розвиток.

Потрібно розбудити в дітях безпосередньо цікавість і любов до музики. Головне завдання музичного виховання - розвиток активного внутрішнього слуху, що дає можливість не тільки сприймати мелодію та співзвуччя, але й створювати на підвалинах надбаних навичок образ, створений фантазією дитини, навчати її творчо музичити.

Дуже важливим є розвиток слуху. Перші завдання для починаючого музиканта повинні бути засновані на слуховій увазі. Це можуть бути дитячі пісеньки, які підбирають на слух від різних звуків. Такі вправи пов'язують внутрішній слух з засвоєнням клавіатури.

Кожному музиканту необхідний слух: висотний, ладовий, тембровий, гармонічний і поліфонічний. Тому робота над розвитком звучання, виразності виконання, ритмом і динамікою повинна проводитися послідовно протягом всіх років навчання. Після підбору мелодії на слух переходити до підбору з найпростішим супроводом та транспонуванням.

Для розвитку мелодичного та гармонічного слуху на уроках рекомендується проводити слухову розминку з визначенням ладу, спрямування мелодії, її руху: вгору, вниз, поступове, скачкоподібне, по звуках акордів; визначення ступенів ладу, оспівування тоніки через ввідні звуки.

Розвиток гармонічного слуху пов'язаний з організацією у всіх тональностях, слуханням стійких і нестійких ступенів.

Учень повинен знати значення доміканти, субдомінанти, кадансів, модуляцій в паралельні та однойменні тональності; грати та слухати гармонічні послідовності (для піаністів), аналізувати кожний підібраний на слух твір.

Головна умова у придбанні навичок транспонування - візуальний аналіз твору: визначення ладу, тональності, розміру, темпу, кількості фраз, з якої ступені починається і на якій закінчується п'єса, спрямування мелодії і вибір інтервалу транспонування, а також визначення гармонічних послідовностей.

Надбання практичних навичок розвиває слух, відчуття клавіатури та властивість практично орієнтуватися в тональностях і запобігає від зорово-моторного процесу роботи над нотним текстом.

Останні роки увагу викладачів потрібно скеровувати на розвиток фантазії дитини, запобігати штампами сприйняття. Основним стає метод вільних асоціацій. Розвиток образного мислення дитини має спиратися на її природно схильність до творчості, що дозволяє встановити зв'язок між дитячою фантазією і музичними уявленнями в формі казок, гри, загадок.

Важливий елемент уроку - слухання музики. Воно допомагає зацікавити дітей, прищепити їм любов до музики, переключити увагу, вносити розрядку в хід уроку. Дитина, пізнаючи і аналізуючи засоби музичної виразності, набуває на їхній основі навичок імпровізування.

Характер прослуханої музики діти повинні відбити в пластиці, ритмічних рухах, співі. Для яскравості образу музичного твору, зв'язку слухових і візуальних вражень можна звернутися до живопису.

Багато уваги в системі виховання музиканта приділяється допотопному періоду, діодію на слух найпростіших пісеньок, послівок; гра в ансамблі на одному-двох звуках; елементи імпровізації в формі діалога з яскравими асоціаціями, рухливими вправами, пов'язані з постановкою рук, першими навичками звуковидобування; слухання музики, відтворення музичного образу через пластику і малювання, ліплення. Ціль допотопного періоду - пробудити у дитини бажання сволодити мовою музики.

Поза ритмічної організованості немає і не може бути виховання музиканта. Через ритм діти сприймають образний зміст твору в цілому. Головне - відчуття взаємозв'язку тривалостей. Живе ритмізоване слово допомагає без рахунку засвоїти метроритмічну будову музики і музичного запису. Знайомити дітей з розмірами можна за допомогою віршованих текстів, відтворюючи при цьому ритмічні схеми.

З перших кроків навчання увага педагога повинна бути спрямована на одночасне виховання в учнів інструментальних прийомів двох типів: широкіх і звільнених, але обов'язково організованих рухів рук, пальців в рамках природної позиції, - це має бути першоосновною в інструментальній техніці.

Вивчення нотної літератури потребує володіння багатьма технічними прийомами гри. Гра гам, арпеджіо, акордів входить до системи виховання музиканта, але необхідно використовувати і технічні вправи. Слух - диригент в роботі над вправами. Всі рухи виконавського апарату повинні бути підвладні одній цілі - якісному художньому звучанню.

Необхідно приділяти велику увагу тому, як навчити дітей читати нотний текст. Швидкий і вірний розбір нотного тексту - одна із основних умов успішного музичного заняття. Трудність засвоєння нотного тексту може стати перешкодою у вивченні історії мистецтва. Довгий процес розбору нот і засвоєння твору робить складним шлях до сприйняття музичного образу. Вивчення читки нот розпочинається з самого початку навчання в

школі. Щоб підготувати учня до читки нотного тексту, потрібна робота, за допомогою якої відшліфовуються різні сторони формульного навичку, синтезуючи роботу зору і слуху та моторику.

Спосіб навчання грамоти, метод засвоєння першеlementів мови багато де в чому визначає рівень володіння цією мовою в майбутньому. Для успішного читання нотного тексту, як і словесного, необхідне його звукове усвідомлення. Тому чергове завдання викладача - розкрити елементарні закономірності побудови музичної мови, навчити учня найпростішому звуковому аналізу ще до знайомства з нотами.

Ефективність набуття навичок читки з листа залежить від таких факторів: зв'язок звукового уявлення з нотною грамотою (бачу - чую - граю), сприйняття нотних знаків як системи фактурних комплексів (елементи гам, арпеджіо та ін.). Знання формул, які найчастіше зустрічаються, засвоєння аппікатурних принципів.

На початковому етапі можна використовувати методи навчання, що дозволяють:

- а) полегшити зорову орієнтацію в нотному тексті, починаючи з читки ритмічних тривалостей;
- б) навчити грати, не дивлячись на клавіатуру, привчити до попереднього візуального читання тексту.

За роки навчання в школі мистецтв потрібно навчити дітей розрізняти складові частини інструментального викладу. Учень не в змозі на основі власного досвіду зрозуміти виражальний зміст супроводу.

Творчість дитини призводить до її самостійності, розкутості, емоційності та інтелектуальності, учень вчиться швидко приймати рішення, аналітично мислити. Це важливо як для обдарованих музично дітей, так і для учнів з середніми даними. Творчі завдання повинні бути доступні учням. Основним видом творчості є імпровізація. Це може бути імпровізація на певний ритмічний рисунок, варіації невеличких фольклорних приспівок, мелодизація тексту. Імпровізація ритмічного акомпанементу до пісні, мелодії. Імпровізація на задану тему і таке інше.

Уроки з фаху та музично-теоретичних дисциплін повинні доповнювати один одного. Теоретичні знання, отримані на уроках сольфеджіо та музичної грамоти, педагогу необхідно використовувати для обґрунтування виконавських рішень, що призведе до розвитку самостійності, вивчення нот і тривалостей, читання ритмічних послідовностей, вміння аналізувати спрямування руху мелодії. Завдання на уроках по спеціальності в свою чергу повинні переслідувати ціль зближення практичної роботи з тим, що учні вивчають в цей час на сольфеджіо.

Педагог по спеціальності повинен також відповідати за стан внутрішнього слуху, прививати учню практичні навички з теоретичних

предметів. Завдання повинні тісно переплітатися з програмою по соль-феджіо і фольклорній імпровізації та розподілятися по розділах, що вивчаються в чвертях. Така робота повинна вестися протягом всіх років навчання у школі, але початкове навчання - особливо важлива ланка в цьому процесі.

Тематичний план, розподілений по чвертях, може стати певним орієнтиром для педагога в його роботі. Тут не може бути регламентації, адже багато залежить від індивідуальності учня, особистої практики педагога, але кожний урок має включати ряд обов'язкових видів робіт, складених із компонентів, направлених на гармонійний розвиток учня. А саме:

закріплення теоретичного матеріалу, отриманого на уроках музичного виховання; розвиток навичок читки з листа, підбору на слух, транспонування;

гра в ансамблі;

складання казок, ігор-задач;

імпровізація на основі вивчення матеріалу;

прищеплення інструментальних навичок (різні види вправ);

слухання музики, набуття слухового багажу для втілення того чи іншого образу в особистих імпровізаціях, розвиток асоціативної думки учня шляхом вираження даного музичного образу через слово, пластику та живописну композицію.

З перших кроків навчання, підтримуючи природні творчі здібності, у дітей потрібно розвивати самостійне мислення, прищеплювати навички, що допоможуть розуміти елементи музичного матеріалу на певних прикладах.

У доцільний період учні передають враження про почуту музику словами або малюнком. Завдання має дві цілі: засвоєння елементів музичної грамоти і розвиток творчої ініціативи.

До першого виду відносяться: визначення ладу (по характеристичі III ступеня - мажор, мінор);

складання мелодії в формі запитання-відповіді;

виконання мелодії в різних октавах та запис її в скрипичному та басовому ключах;

розставлення штрихів, знаків повторення (абревіатура), динаміки, пауз, зміна ритму.

У другому півріччі рекомендується ускладнювати творчі завдання з введенням у практику трьох видів мінору та знаків альтерації.

До другого виду робіт відносяться:

дописування мелодії з зупинкою на тоніці через ввідні звуки, субдомінанту та доміанту;

написання мелодії з різними характерами руху (поступова, скачкоподібна, хвилеподібна та ін.);

написання другого голосу, варіації мелодії та супроводу.

До найбільш складних видів творчої самостійної роботи відносяться зміна штрихів, розміру, ритмічного рисунку в етюдах, що варіюються їх на твір іншого жанру. Доповнюючі прикраси в п'єсах українських авторів, можна змінити стиль (наприклад, в стилі старовинної музики).

Мелодії в формі запитання-відповіді можна виконувати з різними інтонаціями: радісно, велично, образливо, тужливо тощо. Робота над творчими завданнями повинна, як правило, проводитися після того, коли учень на музичних прикладах засвоїть поняття образу, характеру, штрихів, динаміки.

Диференційовані контрольні вимоги

З метою зацікавлення учнів, масового залучення їх до творчості в школах мистецтв вводяться диференційовані контрольні вимоги.

Радою школи затверджується список учнів, які потребують в коректуванні контрольних вимог. Цей список учнів потрібно щорічно переглядати.

Для учнів, які на певному етапі не справляються з програмними вимогами, рекомендується:

а) зменшити кількість творів на рік в молодших класах до 13-15, в старших до 9-12;

б) зменшити кількість творів, які виносяться на академічні концерти та творчі заліки (на думку викладачів);

в) при плануванні програми учневі, при кількісному збереженні пройденого матеріалу, знижувати ступінь її складності;

г) при проведенні заліків з таких форм роботи, як читка з листа, транспонування, підбір на слух, використовувати тільки один із цих видів роботи;

д) не включати в заліки і контрольні уроки імпровізацію;

е) в технічних заліках для 3-4 класів виключити етюд.

При складанні індивідуальних планів потрібно керуватися положенням про те, що одному учневі можна визначити лише одну або дві з названих вище підлг.

Розподіл учбового матеріалу за творчими формами роботи

I чверть

1. Підбір на слух коротких мелодій, поспівок.
2. Гра в ансамблі, читання ритмоблоків.
3. Діалоги-імпровазації за характером імпровазації: здивування, радість, тривога, сум, урочистість тощо.
4. Імпровація з використанням однієї, двох, трьох ступенів в різних регістрах, із зміною динаміки, ритму. Складання в мажорі та мінорі пісенок у виді питання-відповіді з зупинкою на домінанті, на II, IV, VII ступенях (запитання), на I ступені (відповідь).
5. Складання мелодичних і ритмічних варіантів - "перекличка", "ехо".
6. Елементи самостійної творчості - заміна нот паузами різних долей.
7. Імпровація казок з використанням вивченого теоретичного матеріалу. Образна характеристика та ілюстрація діючих осіб (запитання-відповіді, "ехо", "перекличка", "зозуля" і т. ін.).

II чверть

1. Виконання на інструменті діалога-канону.
2. Гра в ансамблі.
3. Складання мелодій в виді тоніки, субдомінанти, домінанти, квінти, в жанрі коліскової.
4. Складання мелодій в жанрі пісні, приказок на основі аналізу музичних творів, засобів музичної виразності, засвоєння в розділі слухання музики.
5. Складання мелодій в жанрі маршу, вальсу, польки.

III чверть

1. Гра в ансамблі з акомпанементом.
2. Діалог з використанням ритмічного рисунку.
3. Складання теми та її інтонації.
4. Елементи поліфонічного двоголосся.

IV чверть

1. Складання теми і елементи її виразного розвитку.
2. Складання казок з використанням репертуару, пройденого на уроках по спеціальності.

ПРОГРАМА

Підготовчі групи

У системі музичного виховання важливе місце належить донотному періоду. Гру по нотах починати в залежності від індивідуальності учня, його успіхів у донотний період. Увагу слід приділити правильній постановці дихання, рук, корпусу, губного апарату, чіткої атаки звуку. Для занять, у залежності від фізичних даних дитини, можна використовувати сопілку стров "фа" (пікколо) або стров "до" (сопрано). Засвоєння нотного запису базується на вивченні скрипичного ключа.

Робота над постановкою дихання, губного апарату, атаки звуку - довгий і комплексний процес, в якому реальне спілкування з інструментом сприяє більш швидкому і чільному засвоєнню матеріалу, веде до активізації розвитку учнів. Виконуючи різні завдання на уроці і вдома, учень не повинен забувати про слуховий контроль, про красу і якість звуку, про правильність звуковидобування. Всі елементи багатогранної роботи повинні використовуватися вже на початкових заняттях, пов'язаних з донотним періодом, і отримувати своє музичне втілення при грі на сопілці.

Закріплення матеріалу по музичній грамоті: лад, ступені, інтервали, акорди; розмір (двох-трьохдольний), ритм, ритмоблоки, метризація, ритмізація слів.

Закріплення матеріалу по музичному вихованню. Засвоєння виконавських навичок, пов'язаних з постановкою дихання (аплікатурних завдань). Тризвуки: тонічний, субдомінантовий, домінантовий.

Ознайомлення з паралельними мінорними гамами, закріплення штрихів.

Виконавські навички, пов'язані з елементами творчих форм роботи. Роль мелодії, ознайомлення з імпровацією.

Виконання педрепертуару.

Складання казок з використанням ілюстрацій, слайдів.

ПЕРШИЙ КЛАС

Вимоги за рік

1. Мажорні гами: до одного знаку включно.
2. Мінорні натуральні та гармонічні: до одного знаку включно. Арпеджіо довге і коротке; гами та арпеджіо виконуються цілими, половинними, восьмими в повільному темпі. Основну увагу звернути на постановку дихання.
3. 15-20 вправ. Три-чотири етюди на різні види техніки. Десять-дванадцять п'єс різного характеру.

ВПРАВИ ТА ЕТЮДИ

- Мазур Я. Юному сопілкареві. - К.: Муз. Україна, 1976.
 Ознайомлення з сопілкою, гами.
 Мазур Я. Вправи та етюди. - К.: Муз. Україна, 1979.
 Вправи NN 1-20, етюди NN 1-30.
 Хрестоматія педагогического репертуара для флейты /Ред.-составитель Ю. Должиков. - М.: Музыка, 1969. - Вып. 1.
 Етюди NN 1, 2, 4, 8-10, 12, 13, 15, 18. Вправи NN 1, 11.
 Гобой. I клас. Упоряди. М. Закопещ. - К.: Муз. Україна, 1976.
 Етюди NN 1-26 (за вибором).
 Флейта. I клас. - К.: Муз. Україна (Ред.-упоряди. Д. І. Гречинишников, 1977. - Етюди та вправи NN 1-31.
 Платонов Н. Н. Школа игры на флейте. - М.: Музыка, 1964.
 Вправи NN 1-18, етюди NN 22, 35, 79.

П'ЄСИ

- Флейта I клас. - К.: Муз. Україна, 1977.
 В. Тилик "Перші кроки".
 Українська народна пісня "Сонц. низенько".
 В. Тилик "Ноктюрн".
 Ю. Шуровський "Дитяча пісенька".
 Українська народна пісня "Ой, на горі калина".
 Українська народна пісня "Лисичка".
 Ц. Кюї "Пісенька".
 М. Глінка "Гуде вітер вельми в полі".
 Д. Кабалевський "Маленька полька".
 В. А. Моцарт "Азбука".

- Українська народна пісня "Ой гарна я, гарна".
 Українська народна пісня "Ой у вишневому садочку".
 Українська народна пісня "Ти ж мене підманула".
 Українська народна пісня "Чом ти не прийшов".
 Українська народна пісня "Ой дівчино, шумить гай".
 Українська народна пісня "Кожомийка".
 Український народний танець "Гопак".
 Ф. Шуберт "Коліскова".
 Х. Глюк "Танок".
 Й. Гайда "Менует".
 Г. Персел "Арія".
 А. Кореллі "Сарабанда".

2-клас

- Протягом навчального року учні повинні засвоїти 18-20 творів.
 Гама: мажорні, ре мінорні у дві октави, сі бемоль мажор одну октаву, сі мінор (натуральна мелодична, гармонічна). Хроматична від звуку "до" першої до "до" третьої октави у висхідному та низхідному розміщенні. Точні трізвуки з оберненнями в пройдених тональностях.
 Етюди: (сім - вісім): твір великої форми; п'ять різнохарактерних п'єс; два твори, вивчених самостійно; ансамблі (два - три); імпровізація простих народних мелодій, підбір на слух.

Контрольні вимоги

I півріччя

- Творчий залік; народна мелодія, етюд, п'єса, читання з листа, транспонування, підбір на слух. Тематичний конкурс.
 Контрольні уроки: I чверть - імпровізація, творчі форми; II чверть - етюд, самостійно вивчена п'єса.

II півріччя

- Заліки: гама, читання з листа, транспонування, підбір на слух. Тематичний конкурс.
 Контрольні уроки: III чверть - творчі форми; IV чверть - етюд, самостійне вивчення п'єси народного чи фольклорного характеру, підбір на слух, твір великої форми.

Етюди

- Мазур Я. Вправи та етюди. - К.: Муз. Україна, 1979.
 Вправи NN 61-110. Етюди NN 1-10.
 Флейта, 2 клас. - К.: Муз. Україна. - 1978. - NN 1-10.
 Гобой. 2 клас. - К.: Муз. Україна. - 1968. - NN 1-10.
 Покровский А. Методическое пособие для изучения игры на блок-флейте. - М.: Музыка. - 1985. - NN 22-41.
 Труба. 2 клас. - К.: Муз. Україна. - 1979. - NN 3-9.
 Платонов Н. Школа игры на флейте. - М.: Музыка. - 1988. - NN 15, 21, 22, 24, 31, 34, 35.
 Ансамблі: Покровский А. Начальная школа ансамблевой игры на деревянных духовых инструментах. - М.: Советский композитор, 1987.

П'єси

- Флейта. 2 клас. - К.: Музична Україна, 1978.
 П. Чайковський "Солодка мрія".
 М. Глінка "Не щербечи соловейку".
 Л. Вербицький "Український танок".
 Д. С. Бах "Менует".
 В. Тилик "Пісня, "Танок".
 А. Корелл "Менует", "Сарабанда".
 В. Моцарт "Коліскова".
 М. Степаненко "Мелодія".
 Р. Шуман "Веселий селянин".
 М. Глінка "Жайворонок".
 В. Косенко. "Скерцо".
 Ю. Іщенко "Журавлина пісня".
 Б. Полевой "Надія".
 Е. Станкович "Солодкий сон".
 Я. Дюссек "Старовинний танок".
 Українська народна пісня "Ішли корови із діброви".
 Ф. Шуберт "Коліскова".
 В. Кирейко "Вальс".
 Ю. Шуровський "Ноктюрн".
 Гобой. 2 клас. - К.: Музична Україна, 1978.
 Українська народна пісня "Ой у полі верба".
 В. Моцарт "Тута за весною", "Менует".
 Г. Телльницький "Пісня".
 Українська народна пісня "Копав, копав криниченьку".

- М. Завалішина "Пісенька".
 О. Гедіке "Танок".
 Ю. Пауер "Анданте".
 П. Чайковський "Італійська пісенька".
 С. Майкапар "Ранком", "Вальс".
 Українська народна пісня "Ой гаю мій, гаю", "Як поїхав мій миленький до млина".
 А. Муха "Серенада".
 Шведська народна полька.
 Дж. Перголезі "Пастораль".
 "Аркан". Обр. М. Маркевича.
 "Ой ходила дівчина бережком". Обр. М. Різоль.
 "Ішов козак потайком". Обр. М. Маркевича.
 Ф. Шуберт "В путь".
 Ю. Шуровський "Елегія".
 І. Хуторянський "Експромт".
 Український народний танець "Обертан".
 О. Аляб'єв "Соловей".
 Український народний танок "Козачок".

3-й клас

Протягом навчального року учень повинен засвоїти 18-20 творів.
Гама: до трьох знаків включно - мажорні, тонічні трізвуки з оберненнями.
 Вісім етюдів, один твір великої форми, чотири п'єси, дві п'єси вивчені самостійно, два ансамблі з учнями інших відділень, імпровізація народної мелодії, підбір на слух.

Контрольні вимоги

I півріччя

Творчий залік: п'єси, обробка народної пісні, етюд, читання з листа, транспонування, підбір на слух. Тематичний конкурс.
Контрольні уроки: I чверть - етюд, творча форма; II чверть - гама, етюд, самостійно вивчена п'єса.

II півріччя

Залік: гама, читання з листа, транспонування, підбір на слух.
Контрольні уроки: III чверть - п'єса, творчі форми;

IV чверть - самостійно вивчена п'еса.

Перевідний академконцерт: твір великої форми, п'еса.

Етюди

1. Пушечников. Школа гри на блокфлейте. - М.: Музика. - 1987. - NN 130, 140, 144, 148, 153-163.

Хрестоматія педагогического репертуара для флейты. - М.: Музика. - 1969. - NN 15-36.

Хрестоматія для флейты. - М.: Музика, 1978.

Гобой. - К.: Муз. Україна, 1979. - NN 1-5.

Флейта. Учебний репертуар. - К.: Муз. Україна, 1979. - NN 1-12.

Ансамблі: Хрестоматія педагогического репертуара для флейты. - М.: Музика, 1969. - NN 1-10.

Гобой. Учебний репертуар. - К.: Муз. Україна, 1979. - NN 1-4.

Флейта. Учебний репертуар. - К.: Муз. Україна, 1979. - NN 1-9.

П'еси:

Г. Гендель "Арія".

В. Кирейко "Танок".

Ж. Колодуб "Герда".

В. Моцарт "Менует".

Д. Нурієв "Пастушок".

К. Сен-Санс "Лебідь".

І. С. Бах "Менует".

В. Полевой "Мелодія".

М. Глінка "Почуття".

Е. Станкович "Веселий канон".

Ю. Іщенко "Жартівлива пісенька".

Ю. Щуровський "Баркарола", "Гірський награв".

А. Кореллі "Жига".

С. Майкапар "Полька".

К. Шутенко "Сумний вечір".

Г. Алтєв "Мелодія".

Н. Ніязі "Колискова".

К. Вебер "Вальс".

М. Глінка "Північна зірка".

М. Людкевич "Гагілка".

О. Гречанинов "Весельчак".

Я. Дюссек "Менует".

О. Кравчук. Концерт. - Ч. 1.

С. Прокоф'єв. Гавот з "Класичної симфонії".

И. Гайдн "Алегро".

П. Чайковський "Баркарола".

В. А. Моцарт Рондо з "Сонати для фортепіано до мажор". - Ч. II.

А. Верстовський "Вальс".

Д. Шостакович. Танок з "Балетної сюїти", арія з опери "Чарівна флейта".

УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ПІСНІ, ТАНЦІ

(з перекладом для баяна)

Обр. М. Різоля "Ой наступила та чорна хмара".

"Ой гай, мати, гай зелененький", "Іхав козак на війноньку".

"Ой у лузі та ще й при березі", "Іхав козак за Дунай".

"У сусіда хата біла", "Ой хмелю, мій хмелю", "Сонце низенько".

"Закарпатський танець", "Полька", "Козачок", "Летить галка через балку", "Стоїть гора високая", "Рече та стогне Дніпр широкий", "Дощик", "Ой джигуне, джигуне", "Сусідко", "Коломийка", "Ой ходила дівчина березом", "Вийшли в поле косарі", "Ой гила-гила, гусоньки на став".

4 КЛАС

Протягом навчального року учні повинні засвоїти 18 творів.

Гама: до 4 знаків включно - мажорні, паралельні мінорні (натуральна, гармонічна, мелодична).

Тонічні тривуки з оберненнями.

Вісім етюдів, п'ять п'ес, д і п'еси вивчені самостійно, два ансамблі з учнями інших відділів, велика форма - соната, I частина або концерт, I частина.

Контрольні вимоги

I півріччя

Творчий залік: п'еса, народна обробка, етюд, читання з листа, транспонування, підбір на слух. Тематичний конкурс.

Контрольні уроки: I чверть - етюд, творчі форми.

II чверть - етюд, самостійно вивчена п'еса.

II півріччя

Тематичний конкурс на краще читання нот з листа.

Залік: етюд, гама, читання з листа, транспонування, підбір на слух.

Контрольні уроки: III чверть - творчі форми, IV чверть - са-
мостійно вивчена п'єса, народна мелодія, танок.

Перевідний екзамен: твір великої форми, п'єса.

Етюди

Мазур Я. Сонілка. Вправи та етюди. - К.: Муз. Україна, 1979. -
NN 1-20.

Гобой. Учебний репертуар. - К.: Муз. Україна, 1980. - NN 1-9.

Хрестоматія для флейти. 3-4 класи. - М.: Музыка, 1978. - NN 1-23.

Платонов Н. Школа гри на флейте. - М.: Музыка, 1988.

Вправи на подвійне стакато NN 1-3, етюди NN 76, 79, 99, 100, впра-
ви для розвитку біглості у виконанні хроматичних послідовностей, етюди
NN 87, 90.

Ансамблі

Гобой. 4-й клас. Учебний репертуар. - К.: Муз. Україна, 1980. -
NN 1-7.

Хрестоматія для флейти. - NN 1-7.

Покровский А. Пособие для юного блокфлейтиста. - М.: Сов. компози-
тор, 1985. - NN 10-31.

Хрестоматія для гобоя. 1-5 класи. - М.: Музыка, 1983. - NN 75-84.

П'єси

Гобой. 4 клас. - К.: Муз. Україна, 1980.

М. Завадський "Чебурашка".

І. Хуторянський "Танок".

С. Маркевич "Старовинна пісня".

Е. Гріг "Елегія".

В. А. Моцарт "Німецька пісня".

Ж. Рамо "Сумна пісня".

П. Чайковський "Німецька пісенька".

Г. Кеккерт "Возуля".

Ю. Щуровський "Рондо".

В. Храпко "Танок лукавого дідуся".

Р. Глієр "Романс".

В. Косенко "Мазурка".

Л. ван Бетховен "Менует".

Хрестоматія для флейти. 3-4 класи. - М.: Музыка, 1973.

Д. Шостакович Танець з "Балетної сюїти".

Ж. Лоллі "Гавот".

Л. ван Бетховен "Вальс".

А. Верстовський "Вальс".

О. Обер "Престо".

Й. Гайдн Концерт ре мажор. - Ч. III.

Н. Раков "Скерцино".

К. Дебюссі "Маленький пастух".

П. Хіндеміт "Ехо".

А. Лядов "Прелюдія".

А. Гаршнєк "Рондо".

Н. Платонов Школа гри на флейте. - М.: Музыка, 1988.

Г. Гендель "Алегро".

М. Прухадзе "Весела прогулянка".

В. А. Моцарт. Арія з опери "Дон Жуан".

П. Чайковський "Старовинна французька пісенька".

Р. Шуман "Веселий селянин", "Сміливий вершник".

Г. Гендель. Соната N 3 соль мажор для флейти та фортепіано.

УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ПІСНІ, ТАНЦІ
(для баяна в обробці М. Різоль)

"Козачок", "Гопак", "Метелиця", "Полька", "Веснянка", "Коломийка",
"Тропотянка", "Аркан", "Поліський козачок", "Гуцулка", "Танець лісо-
рубів", "Українка", "Полтавський танок", "Коло", "Увиванець".

5 клас

Протягом навчального року учні повинні вивчити 18-20 творів.

Гами: мажорні до п'яти знаків включно: паралельні мінорні (нату-
ральні, мелодичні, гармонічні), в дві октави; тонічні тризвуки з обер-
неннями; 6-8 етюдів; 3-4 твори з народних мелодій, твір великої форми,
три п'єси, п'єса вивчена самостійно; два ансамблі. Участь в фольклорно-
му, класичному ансамблі, оркестрі.

Контрольні вимоги

I півріччя

Творчий залік: етюд, поліфонічний твір, обробка народної пісні, танцю, п'єси. Тематичний конкурс. Читання з листа, транспонування, підбір на слух.

Контрольні уроки: I чверть - етюд, творчі форми.

II чверть - самостійно вивчена п'єса.

II півріччя

Тематичний конкурс: конкурс на краще транспонування.

Залік: гама або етюд, читання з листа, транспонування, підбір на слух.

Контрольні уроки: III чверть - творчі форми, IV чверть - самостійно вивчені п'єса, етюд.

Перевідний академконцерт: п'єса великої форми, народна мелодія.

Етюди

Флейта. 5-й клас. Учебний репертуар: - К.: Муз. Україна, 1981. - NN 1-10. - Г. Гельпер. - NN 1-4. - Я. Ягудін. - NN 2, 4, 5, 9, 17.

Ансамблі

Школа гри на флейте. - М.: Музыка, 1989.

В. А. Моцарт. Андантіно з варіаціями.

Флейта. 5 клас. - NN 1-9.

Хрестоматія для гобоя. 1-5 класи. - М.: Музыка, 1983. - NN 85-94.

П'єси

ФЛЕЙТА. 5 клас:

И. С. Бах "Скерцо з сюїти сі мінор".

Ж. Колодуб "Ноктюрн".

С. Рахманінов "Італійська полька".

П. Чайковський "Осіньна пісня".

Дж. Россіні "Анданте".

Ю. Щуровський "Танцювальна".

В. Талліє "Веселий настрій".

Альбом для учнів-флейтистів. 4-5 класи. - К.: Муз. Україна, 1979.

Д. Шостакович "Гавот", романс з кінофільму "Овод".

Е. Мак-Доуел "Місячне сяйво".

М. Глінка "Прощальний вальс".

Школа гри на флейті:

Л. ван Бетховен. "Варіації".

Г. Гендель "Жига" з сонати фа мажор.

П. Чайковський "Ноктюрн".

М. Лисенко "Дві українські народні пісні".

Хрестоматія для гобоя. 5 клас. - М.: Музыка, 1979.

Г. Сінсісало "Три мініатюри".

В. А. Моцарт "Канцонета".

Г. Пахульський "Канонічна п'єса".

А. Даргомижський "Хмари небесні".

О. Скрибін "Експромт у формі мазурки".

Б. Лятошинський "Мелодія" (на тему української народної пісні).

А. Аляб'єв "Танок" з балету "Чарівний барабан".

Г. Гендель. Соната № 1 мі мінор (для флейти та фортепіано).

Р. Глієр "Фондо".

М. Глінка "Романс Антоніди", "Вальс", "Каватина Людмила" з опери "Руслан і Людмила".

УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ПІСНІ, ТАНЦІ

"Козачок", обр. Е. Юркевича.

"Гопак", обр. Е. Юркевича.

"Полька", обр. М. Різоль.

Українські танці: "Плескач", "Горлиця", "Козачок", "Веснянка", "Гавітка", "Гопак".

6 клас

Протягом навчального року учні повинні вивчити 18-20 творів.

Гама: до 6-ти знаків включно - мажорні, паралельні мінорні (натуральна, мелодична, гармонічна); тонічні тризвуки з оберненнями; домінантсептакорд, зменшений септакорд. П'ять-шість етюдів, поліфонічний твір, твір великої форми, 3-4 п'єси, 2-3 самостійно вивчені п'єси. Ансамблі з учнями інших відділів та відділень школи мистецтв. Участь в оркестрі, ансамблі, фольклорно-етнографічному ансамблі.

Контрольні вимоги

I півріччя

Творчий залік: читання з листа, транспонування, підбір на слух, твір великої форми, п'єса. Тематичний конкурс.

Контрольні уроки: I чверть - етюд, творчі форми.

II чверть - самостійно вивчена п'єса.

II півріччя

Тематичний конкурс.

Залік: гамми, етюди, транспонування, підбір на слух.

Контрольні уроки: III чверть - творчі форми, IV чверть - самостійно вивчена п'єса.

Екзамен. Твір великої форми; п'єса або обробка народної мелодії.

Етюди

Хрестоматія для гобоя. 5 клас. - NN 23-26.

Г. Келлер. - NN 5-8, 24.

Я. Ягудін. - NN 1, 7, 8, 14, 16.

Школа гри на флейті. - Варшава: Польське музичне видавництво, 1976. - NN 103, 104, 177, 184, 183, 198, 202.

Ансамблі

Хрестоматія для гобоя. 5 клас:

Г. Гендель "Токата".

В. Зверев "Дует".

А. Стейскал "Танцювальна".

К. Вебер "Сонатина".

П. Чайковський "Гумореска".

В. Ребіков "Люблю грозу".

М. Іпполітов-Іванов "Сосна".

Г. Грецький "Марш".

А. Гречанинов "Весна іде".

М. Римський-Корсаков "Чотири варіації".

П'єси

Н. Платонов. Школа гри на флейті:

А. Лядов "Прелюдія".

Ф. Бах "Рондо".

К. Глюк "Мелодія" з опери "Орфей".

А. Глазунов "Гавот" з балету "Барышня-служанка".

Альбом учня-флейтиста:

І. Компанієць "Менует".

Ф. Шуберт "Баркарола".

Н. Іванов "Український танець".

Г. Телеман. Сонати NN 1-2.

Репертуар флейтиста. - К.: Муз. Україна, 1977. - Вип. 3.

Хрестоматія для гобоя. 5 клас:

С. Прокоф'єв "Гавот" з "Класичної симфонії".

Н. Раков. Алегро скерцандо, II ч. з Сонати для гобоя і фортепіано.

Г. Грецький "Скерцо".

А. Кореллі "Лига" з Сонати N 8, "Гавот", "Прелюдія", "Сарабанда".

Г. Гендель. Адажіо і алегро з Сонати для скрипки і фортепіано.

М. Глінка. Танці з опери "Руслан і Людмила".

А. Вівальді. Концерт соль мажор, I ч.

Л. Обер "Тамбурін".

Л. ван Бетховен "Рондо".

Школа гри на флейті:

Я. Мрочек "Танець".

7 клас

Протягом навчального року учні повинні засвоїти 10-15 творів. Всі мажорні та мінорні гамми (по квінтовому колу), хроматичні гамми. Всі види арпеджіо, домінантсептакорд, зменшений септакорд з оберненнями. П'ять етюдів, твір великої форми, п'єса, 2-3 самостійно вивчені п'єси, два ансамблі. Ансамблі з учнями інших відділів та відділень. Участь в оркестрі, фольклорно-етнографічному ансамблі.

Контрольні вимоги

I півріччя

Творчий залік: читання з листа, транспонування, підбір на слух, етюд, п'єса, обробка народної пісні.

Тематичний конкурс.

Контрольні уроки: I четверть - етюд, творчі форми, імпровізація; II четверть - самостійно вивчена п'єса.

II півріччя

Тематичний конкурс (за творчими формами).

Залік: етюд, гама, читання з листа, транспонування.

Контрольні уроки: III четверть - творчі форми, IV четверть - самостійно вивчена п'єса.

Перевідний академічний концерт: народна пісня, п'єса, твір великої форми.

Етюди

Етюди для флейти. - М.: Музыка, 1968. - NN 3, 4, 6, 7, 12, 13.

Г. Келлер. - NN 9-14, 22, 23.

Я. Ягудін. - NN 15, 20, 21-24.

Школа гри на флейті. - NN 203, 206, 208, 220, 225.

Ансамблі

Грає ансамбль спілок. - К.: Муз. Україна, 1988. - Вип. 1.

Ж. Денре "Канцоне".

Д. Палестріна "Мадригал".

О. Лассо "Будемо ми раді".

Д. Фрескобальді "Токата".

Г. Персел "Арія".

М. Рамо "Тамбурін".

Л. Дакен "Зозуля".

Л. ван Бетховен "Бабак".

И. Брамс "Баркарола".

П'єси

Н. Платонов. Школа гри на флейті:

Е. Гріг "Поетична картинка".

А. Ніколасв "Дві п'єси".

Ж. Бізе. Антракт з опери "Кармен".

Г. Телеман. Соната, III, IV ч.

Г. Гендель. Адажіо та алєгро з сонати N 1 для гобоя і фортепіано.

И. Гайди Анданте, II ч. з Концерту до мажор для гобоя і фортепіано.

И. Раков "Алєгро скерцандо" з Сонати ля мажор.

Репертуар флейтиста. - К.: Муз. Україна, 1977. - Вип. 3.

Г. Телеман. Сонати NN 3-4.

Флейта. Учебний посібний репертуар. 5 клас. - К.: Муз. Україна, 1985.

А. Тершак. Концерт соль мажор, I ч.

І. Кванц. Концерт соль мажор, I ч.

К. Дебюссі "Місячне сяйво".

Р. Глієр "Мелодія".

Ю. Шуровський "Патетичне рондо".

Р. Свірський "Статуетки, що танцюють".

И. Бах. Соната соль мінор для скрипки та фортепіано.

Школа гри на флейті:

И. Брамс. "Угорський танець".

М. Огіньський "Полонез".

Г. Катський "Вісім варіацій".

М. Мясковський "Іспанський танець".

И. Гайди "Менует рококо".

И. Бах "Полонез сі мінор".

В. А. Моцарт "Менует".

8 клас

Протягом навчального року учні повинні вивчити 10-15 творів. Повторення мажорних, мінорних гам. Домінантсептакорд, зменшений септакорд. П'ять етюдів, твір великої форми, 2-3 п'єси, п'єси, вивчені самостійно, обробка народної мелодії, два ансамблі.

Контрольні вимоги

I півріччя

Залік: етюд, п'єса.

II півріччя

Залік: творчі форми, вільна імпровізація.

Випускний екзамен: твір великої форми, п'єса, обробка народної мелодії.

Етюди

Избранные этюды для флейты. - М.: Музыка, 1968. - NN 1, 2, 5, 8, 10.

11.

Г. Келлер. - NN 15-21.

Школа гри на флейті. - NN 227, 240, 245, 247, 249, 250, 252, 253.

Ансамблі

Грає ансамбль сопілок. - К.: Муз. Україна, 1988.

Л. Дакен "Зозуля".

Д. Скарлатті "Пастораль".

И. Бах "Гавот".

Л. Ван Бетховен "Екосез".

Ф. Мендельсон-Бартольдї. "Пісня мисливця".

Д. Россїні "Пісня тірольців" з опери "Вільгельм Тель".

Е. Гріг "Пісня Сольвейг".

П'єси

Музика для сопілки. - К.: Муз. Україна, 1985. - Вип. 2.

І. Вимер "Фантазія на лемківську тему".

В. Камінський "Казка про неньку, сопілку і батіжок".

Е. Льонько "Варіації".

В. Шумейко "Наспів".

В. Полевой "Дві фольклорески".

В. Цайтц "Дударики", "Візерунки".

Музика для сопілки. - К.: Муз. Україна, 1980. - Вип. 1.

"Дві народні мелодії", обр. М. Корчинського.

І. Вимер "Гуцульська рапсодія".

М. Корчинський "Парафраз", "Вівчарський триптих", "Дума".

Й. Гайдн. Концерт до мажор для гобоя з оркестром. - Ч. I, II, III.

Р. Воан Уільямс. Концерт для гобоя з оркестром. - III ч.

И. Бах. Сюїта до мінор.

І. Кванц. Концерт соль мажор для флейти та фортепіано.

Школа гри на флейті:

М. Корчинський. Полонез ре мажор.

І. Кванц. Аріозо і престо.